

Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Tevhid-i Tedrisat (Eğitimin Birleştirilmesi)

Osmanlı İmparatorluğu'nda öğretim kurumları; müfredat programları, öğretim sistemleri ve amaçları bakımından birbirleri ile tamamiyle farklı üç gruba ayrılmıştı:

- 1- Dini Eğitim Kurumları: Sıbyan Mektepleri ve Medreseler.
- 2- Genel Eğitim Kurumları ve Meslek Okulları: Rüştîye, İdadi, Tıbbiye, Harbiye, Mülkiye, Muallim Mektepleri vs.
- 3- Yabancı Okullar.
- 4- Azınlık Okulları.

Medrese ve mekteplerin dışında, her türlü devlet kontrolünden uzak; fakat çeşitli dini ve siyasi emellere ve fikirlere açık olan yabancı okulların çoğalması, Türk eğitim-öğretimini Ziya Gökalp'ın deyimi ile "kozmpolit" bir hâle sokmuştu. Osmanlı Devletinin son yıllarında devletin kontrolden çıkarak azınlıkların tesir faaliyetlerine maruz olan azınlık ve yabancı okullar eğitimi olumsuz etkiliyordu. Gökalp, Osmanlı eğitim-öğretiminin içinde bulunduğu durumdan kurtulabilmesi için "millî" bir karakter almasını, yani öğretim kurumlarında millî maarif politikasının hâkim bulunmasını ve bir millî eğitim sisteminin uygulanmasını zorunlu görüyordu. Gökalp "Türkçülüğün Esasları" adlı eserinde "millî maarifi" mütecanis bir millet olmanın koşullarından biri saymaktaydı. O, Türkiye'de "Halk, Medreseliler ve Mektepliler" diye üç ayrı tabaka bulunduğuna değiniyordu. Öğretim kurumlarının birleştirilmesi ve millî eğitim sisteminin uygulanması için Gökalp ile başlayan cereyanın çok geçmeden Mustafa Kemal tarafından benimsendiğine tanık oluyoruz. 16 Temmuz 1921'de Ankara'da toplanan Maarif Kongresi'ni açarken millî eğitim politikalarından söz ederek "... Eski devrin hurafelerinden ve fikrî vasıflarımızla hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilen bütün tesirlerden tamamiyle uzak, millî seciye ve tarihimize uygun bir kültür kastediyorum." diyordu. Bursa'da öğretmenlere yaptığı konuşmada fikirleri safsatalardan, akıl ve mantığa uymayan inanç ve geleneklerden temizlemeyi, bilim ve fen düsturlarını rehber edinmeyi tavsiye etmiştir. 31 Ocak 1923'de İzmir'de medreseler hakkında sorulan bir soru üzerine, "Milletimizin, memleketimizin irfan yuvaları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı, kadın ve erkek aynı surette oradan çıkmalıdır." diyerek öğretimin birleştirilmesine işaret etmiştir. Mustafa Kemal, TBMM'nin dördüncü açılış konuşmasında ülkenin genel eğitimi hakkında bilgi verdikten sonra şöyle diyordu: "Efendiler, memleket evlatlarının ortaklaşa ve birbirine eş değerde kazanıma mecbur oldukları ilimler ve fenler vardır. Yüksek meslek ile uzmanların ayrılabilceği tahsil derecelerine kadar eğitim ve öğretimde birlik, sosyal yapımızın ilerlemesi ve yükselmesi bakış açısından pek önemlidir. Bu nedenle Şeriye Vekâleti ile Maarif Vekâleti'nin bu hususta çalışma ve fikir birliğinde bulunması temenniye şayandır."

1923 yılında öğretimin birleştirilmesi konusu tartışılmaya başlandı. Muallime ve Muallimler Derneği'nin düzenlediği eğitimle ilgili konferansların birinde Kâzım Karabekir Paşa, eğitim birliğinin sağlanabilmesi için eğitimde merkezileşmeye gidilmesi gerektiğini vurgulayarak "Bir milletin bedeni terbiye, ahlaki ve fikrî terbiyesinin birliği, düşünce birliğini meydana getirir." demiştir. Aynı hususu, eğitimin birliği konusunu, Hamdullah Suphi şu cümlelerle dile getirmiştir: "Ben bir tek maarif biliyorum, o da devlet maarifidir. ... İstikamet bir, emir bir; hedef, maişet ve terakki bir olmalıdır." Ayrıca 8 Nisan 1923'te yayınlanan Dokuz Umde'de "İlköğretim'de öğretimin birleştirilmesi" ilkesi de yer almakta idi. 2 Mart 1924 tarihinde Saruhan Milletvekili Vasıf (Çınar) ve arkadaşlarının Tevhid-i Tedrisat (Eğitimin

Birleştirilmesi) Kanunu tasarısını TBMM'ye sundular. Bu kanun teklifinin gerekçesinde "Bir devletin irfan ve genel maarif siyasetinde milletin fikir ve duygu itibarıyla birliğini sağlamak için eğitimin birleştirilmesi en doğru, en ilmi ve asri ve her yerde faydaları ve iyiliği görülmüş bir umdedir. 1839 Gülhane Hatt-ı Hümayunu'ndan sonra açılan Tanzimat Döneminde, Osmanlı Saltanatı da öğretimi birleştirmek istemiş ise de bunu başaramamış ve aksine bu konuda bir ikilik bile meydana gelmiştir. Bu ikilik eğitim ve öğretim birliği açısından birçok zararlı sonuçlar doğurdu. Bir millet fertleri ancak bir eğitim görebilir, iki türlü eğitim bir memlekette iki türlü insan yetiştirir. Bu ise duygu ve fikir birliğine ve tesanüt gayelerine tamamıyla aykırıdır. Bütün mekteplerde bundan böyle Cumhuriyet'in kültür siyasetinden mesul ve kültürümüzü duygu ve kültür birliği dâhilinde ilerlemeye memur olan Maarif Vekâleti, müspet ve yeknesak bir maarif siyaseti tatbik edecektir." Bu kanun teklifi TBMM'nin 3 Mart 1924 tarihli toplantısında hiçbir değişikliğe uğramadan 430 numara ile yasalaştı. Buna göre, Türkiye içerisinde bütün bilim ve öğretim kurumları Maarif (Eğitim) Bakanlığı'na bağlanıyordu. Şeriye-Evkaf Bakanlığınca ya da özel vakıflarca kurulup yönetilen bütün medreseler ve okullar Sağlık Bakanlığı'na bağlı yetim evleri, Millî Savunma Bakanlığı'na bağlı bulunan askerî ortaokul ve liselerin yönetimi de Eğitim Bakanlığı'na geçiyordu. 4. madde uyarınca Eğitim Bakanlığı, yüksek din uzmanları yetiştirmek için üniversite bünyesinde bir İlahiyat Fakültesi kuracaktı. Ayrıca, imamlık, hatiplik gibi dinsel hizmetleri görecek memurların yetişmesi için de okullar açılacaktı. 22 Nisan 1925'te kabul edilen bir yasa ile askerî ortaokul ve liselerin özellikleri dikkate alınarak Eğitim Bakanlığı'ndan alınıp yine Savunma Bakanlığı'na bağlanmıştır. Maarif Vekili Vasıf Bey'in 13 Mart 1924 tarihli gazetelerde çıkan demecinde medreselerin kapatılmasıyla ilgili 11 Mart tarihli emri yer almıştı. 29 Darülhilafe medresesi bulunuyordu ve buralarda 16.245 öğrenci vardı. Vilayet, kaza ve köylerde 479 tane medaris-i ilmiye vardı. Bu medreseler ilkokul düzeyinde eğitim veriyordu, resmi denetimleri yapılmıyordu. Buradaki öğrenciler ilkokullara kaydedildi. Medreseler millî menfaat, milli duygu ve bilince yabancı kalmışlar, ülkenin yabancı okullarla dolmasında etkili olmuşlardı. Tevhid-i Tedrisat kanununun uygulanmasıyla birlikte yaklaşık 7.000 yetim çocuğu barındıran Darüleytamlar da bakanlığa bağlandı. Öte yandan Maarif Vekâleti, 1924 yılı Haziranında Musevi okullarına ya tamamen Türkçe ya da tamamen İbranice öğretim yapmalarını emretmiştir. Museviler okullarında Türkçe eğitim yapmayı 1926 yılında kabul ettiler. 1924 yılı Ağustosunda Türkiye'deki Fransız okulları Türk Hükümetinin emirlerine uyacaklarını belirttiler. Yasa, yönetmelik ve emirlere uymaları ve sıkı denetlenmeleri şartıyla 1918'den önce açılan okulların tekrar açılmasına, sonradan açılanların incelenmesine ve muhalif harekette bulunan okulların derhal kapatılmasına karar verilmiştir. Yabancı okullardaki Türkçe ve Tarih-Coğrafya öğretmenlerine verilen ücretleri takip edildi. Azınlık okulları müdürleri sınava tabi tutuldu. Bakanlık, yabancı ve azınlık okullarında ders veren Türk öğretmenlerin örgütlenmesiyle ve onlarla yakından ilgilenmeye başladı. Alınan önlemler arasında; yabancı ve azınlık okullarındaki öğrencilerin her şeyden önce Türkçe öğrenmeleri, Türkçeden geçemeyen öğrencilerin sınıfta kalacağı yanı sıra Türkçe derslerini kasten ihmal eden azınlık ve yabancı okulların derhal kapatılacağı yer almıştır. Eğitimin birleştirilmesi yasası ile elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- a) Eğitim kurumlarının "Medrese, Okul, Yabancı Okul" diye içerikte ve amaçta birbirlerine zıt üçlü bölünmüşlüğüne son verilmiştir.
- b) Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasına koşut olarak eğitim-öğretimin laikleşmesinin temelleri atılmıştır.
- c) Cumhuriyet kuşaklarının hurafe denen boş inançlardan ve millî yararla bağdaşmayan yabancı okullardan uzak millî bir eğitim ile yetiştirilmeleri ve bir "millî kültür birliği'nin gerçekleşmesi için gerekli ortam hazırlanmıştır.
- d) Eğitimde kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır. Atatürk bu bileşimin önemini şöyle dile getirmişti:

“Cihan medeni ailesinde sayılır bir mevki sahibi olmak isteyen Türk ulusu, evlatlarına vereceği eğitimi, mektep ve medrese adında birbirinden büsbütün başka iki tür kuruma teslim etmeye hâlâ katlanabilir miydi? Eğitim ve öğretim birleşmedikçe aynı düşüncede, aynı anlayışta bireylerden oluşan millet yapmaya imkân olmaz mıydı?”

İzzet ÖZTOPRAK

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Ankara 1982.

ERGÜN, Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara 1982.

GENÇ, Reşat, **Türkiye’yi Laikleştiren Yasalar**, Ankara 1998.

SEVİM, Ali, ÖZTOPRAK, İzzet, TURAL, M. Akif, **Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille)**, Ankara 2006.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, Cilt VII.

TURAN, Şerafettin, “Tevhid-i Tedrisat”, **Atatürk Önderliğinde Kültür Devrimi**, Ankara 1972.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/tevhid-i-tedrisat-kanunu/?pdf=3327> adresinden erişilmiştir